

daag mee verantwoordelijk voor Lumumba's gewelddadige dood. Met die politieke stelling hoopte minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel enige goede wil los te weken in Kinshasa bij het nieuwe regime van de familie Kabila, die zich in enkele onbewaakte momenten durfde beroepen op de politieke erfenis van Patrice Lumumba, de legendarische Congolese nationalist.

Met die officiële waarheid is het dossier voor de geïnteresseerde publieke opinie niet afgesloten. Voor de enen moet na deze halve schuldbekenenis de boetedoening volgen, volgens anderen moet maar meteen het volledige verhaal bovengespit worden, ook dat van de mislukte dekolonisatie waarbij diezelfde Patrice Lumumba een niet altijd even fraaie rol heeft gespeeld. De strijd om de macht in het toenmalige Leopoldstad had een maandenlange vuile oorlog op gang gebracht waarbij tientallen blanke en nog veel meer zwarte doden gevallen zijn en vele honderden Belgen én Congolezen zwaar mishandeld werden. Patrice Lumumba was gedurende die eerste maanden van de onafhankelijkheid eerste minister en minister van Defensie, dus op z'n minst politiek verantwoordelijk voor het misdadig gedrag van de muitende Congolese soldaten. Volgens vele getuigenissen van slachtoffers en hun familieleden gaven hijzelf en zijn aanhangers zelfs het uitdrukkelijke bevel om de Belgische mannen, vrouwen en kinderen af te dreigen, te mishandelen en te misbruiken. Bewijzen moeten nog volgen, als ze al bestaan. En dus is ook dat stuk geschiedenis al evenmin geschreven. Deze drama's en hun ware aard zullen ooit deel moeten uitmaken van het collectieve geheugen.

De grove schendingen van de mensenrechten door Congolezen die zich vergrepen aan weerloze burgers, zwarten en blanken, in de nasleep van de onafhankelijkheid, lijken vandaag vergeten. Geen wonder. In België deden en doen de bevoegde instanties die over alle gedetailleerde informatie beschikken er alles aan om het dossier onder het stof te houden. Er bestaat nochtans een omvangrijk rapport dat zeer snel samengesteld werd in dat dramatische jaar 1960: bijna driehonderd bladzijden synthese en tienduizenden bladzijden uitgeschreven ondervragingen van meer dan 16.000 getuigen. De huidige minister van Justitie besliste, net als al zijn voorgangers, dat het onderzoeksrapport geheim moet blijven. De politieke wereld heeft er tot vandaag blijkbaar geen belang bij om deze pijnlijke geschie-

denis bloot te leggen. Want de oud-kolonialen zijn nooit meer populair geworden, hun leed kent geen politieke vertaling, en het zou wel eens heel vervelend kunnen worden als enkelen van hen op het idee zouden komen om de Belgische Staat voor een rechtbank mee verantwoordelijk te stellen voor wat hen overkomen is. Misschien kunnen geleden plunderingen, verkrachtingen, mishandelingen, diefstallen,... ooit wel vertaald worden in een schadevergoeding. Ze zijn nog altijd met een paar tienduizend, de vluchtelingen van toen.

In Congo zélf is het leed van de kolonialen helemaal vergeten, of uit het collectieve geheugen gewist uit eerlijke schaamte. Niét vergeten is de massale vlucht van de blanke kolonialen, waardoor binnen de kortste keren het immense land onbestuurbaar werd. De afbraak van Congo begon op 1 juli 1960, de dag na de onafhankelijkheidsviering, al leek de neerwaartse spiraal in de jaren zestig even te vertragen, dankzij de massale internationale steun en een aanvankelijk behoudend beleid van alleenheerser Joseph-Désiré Mobutu, later Sese Seko.

Nu schreeuwt zelfs de jongste generatie Congolezen om 'le retour des Belges', de terugkeer van de Belgen. Niet uit nostalgie naar het koloniale verleden, zeker niet, maar uit nostalgie naar wat toen wél bestond en nu zo goed als niet meer: basisgezondheidszorg tot in de kleinste dorpen, basisonderwijs tot diep in de brousse, betaalbare en voldoende voeding en drank, onderhouden wegen en markten, veiligheid en rust. 'Les Belges' is uitgegroeid tot een symbool voor correct beheer, zonodig met harde hand. Gemakshalve worden de scherpe en zelfs misdadige kanten van de koloniale tijd vergeten. Liever 'die goede oude tijd'.

Meer nog. Zelfs in de ogen van vele jonge Congolezen hebben 'les Belges' de verdomde plicht om vandaag hulp te bieden: de 'noko', nonkel, moet de weerloze jongen helpen als die in nood is. Je laat je familie niet in de steek. Die schijnbaar irrationele noodkreet ligt aan de basis van de soms verkrampde houding tegenover de blanke, de Belg, die nietsvermoedend in Congo opduikt en plots een zware verantwoordelijkheid opgeladen krijgt. De relatie tussen Belg en Congolees, tussen blank en zwart, krijgt meteen een heel eigen karakter. De Belg – wie ook – wordt halsoverkop teruggeslingerd in zijn koloniale verleden, de Congolees nestelt zich in een schijnbaar vanzelfsprekende afhankelijkheidsrelatie, af en toe opgeschrikt door het besef dat hij of zij er eigenlijk alleen voor staat.

Het besef

Vive l'Afrique speelt geregeld haasje over met die verkrampde relatie. Als George, eerste en enige hotelgast bij Lucie, vereerd wordt door de goegemeente als een wilde weldoener die de welvaart terugbrengt, die geld heeft om alles te kopen wat het dorp hem aanbiedt, krijgt hij een verantwoordelijkheid toegeschoven die hij niet kan of niet wil opnemen. De meisjes van het dorp bieden zich aan, niet uit liefde, maar uit overlevingsdrang, om een flardje beter te worden van die ene blanke die het dorp zal redden. Zo blijft wit wit, en zwart zwart. Elk zijn rol, elk zijn deel. Zoals we het geleerd hebben uit het gezamenlijke verleden.

In die zin schetst *Vive l'Afrique* bijzonder scherp, soms tot in de kleinste details, hoe het koloniale verleden tot vandaag de Belgisch-Congolese relaties betonneert. Tot misschien ooit de volledige geschiedenis, het onrecht in alle richtingen, uitgeklaard wordt en blank en zwart elkaar eindelijk recht in de ogen kunnen kijken. Elk zijn eigen onrecht, elk zijn eigen misdaden. Om voor eens en voor goed met een helder verleden te herstarten. Op voet van gelijkheid, als partners, zonder erfenis uit een voor beiden laakbaar verleden.

VIVE L'AFRIQUE

TEKST Ivan Vrambout

REGIE Ivan Vrambout

SPEL Joris van den Brande en Sara

Vertongen

SCENOGRAFIE Ivan Vrambout

PRODUCTIE Action Malaise, kunstencentrum Limelight (Kortrijk), kunstencentrum Netwerk (Aalst), Theater aan Zee

HET LEVEN EN DE WERKEN VAN LEOPOLD II

ZIE P. 59